

České národní parky

Pod pojmem „národní park“ si většina z nás představí něco jiného než běžný park ve městě – s lavičkami, upravenými trávníky a záhonem růží. Přesto se význam velkých přírodních parků v počátcích jejich zakládání příliš nelišil od těch městských. Členové amerického hnutí American Park and Outdoor Art Association na konci 19. století vysvětlovali účel prvních amerických národních parků slovy: „Je třeba nabídnout obyvatelům měst příležitost užít si s veškerým pohodlím nádherné přírodní scenérie“. I v divoké přírodě tak vznikaly v nenáročném terénu široké cesty, které vybízely k projíždě vozem či k vycházce stejně jako zeď uprostřed města. Podobné funkce plní národní parky, včetně těch našich českých, i dnes. Ačkoli jsou zákonem ustanoveny především k ochraně přírody, turistický ruch je jejich nedílnou součástí.

Jako národní parky (dále NP) lze v České republice podle zákona č. 114/1992 Sb. v platném znění vyhlásit „rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam“. Touto definicí se české NP začleňují do celosvětové sítě území reprezentujících významné příklady přírodního prostředí v hlavních regionech světa, které kromě ochrany přírody mají také určitý duchovní, vědecký, vzdělávací a turistický význam. K dnešnímu datu se v Česku nacházejí čtyři národní parky a zaujímají 1,5 % rozlohy státu, což představuje evropský standard. Na celém území národních parků jsou omezeny některé činnosti (zejména hospodářské), pohyb osob apod.

Nejstarším národním parkem v Česku, vyhlášeným v roce 1963, je **Krkonošský národní park (KRNAP)**. Na jeho území leží nejvyšší hora České republiky, Sněžka (1602 m n. m.). V nejvyšších polohách Krkonoše najdeme tzv. horskou tundru, která je pozůstatkem čtvrtohorního zalednění. Přítomnost ledovce v minulosti dokládají i typické tvary reliéfu, včetně ledovcových kotlů, tzv. karů (viz obr. 1 – Malá Kotelní jáma na úbočí hory Kotel). Na území NP

Krkonoše také pramení povodím největší česká řeka Labe (viz obr. 2 – Labský vodopád nedaleko od pramene řeky). V minulosti se uvažovalo o zrušení statutu národního parku v Krkonoších kvůli jejich velkému poškození tzv. kyselými dešti. Dešťová voda s nadměrným obsahem oxidů dusíku a síry, v tomto případě původem zejména z tepelných elektráren a průmyslu, měla katastrofální dopady na zdejší rostliny i živočichy. Situace se naštěstí během 90. let 20. století zlepšila a v současnosti jsou odstraňovány následky imisních zátěží.

Naopak nejmladším národním parkem v České republice je **NP České Švýcarsko**, vyhlášený k roku 2000. Hlavním předmětem ochrany je pískovcové skalní město a na něj vázané vzácné rostliny a živočichové. Erozi (zvětráváním pískovce) vznikly pozoruhodné útvary, jako např. skalní most Pravčická brána (největší pískovcová skalní brána v Evropě – šířka 26,5 m, výška otvoru 16 m). Zajímavé soutěsky si ve skalách vyhloubila zejména říčka Kamenice (viz obr. 3 – Soutěsky Kamenice), ale také Labe, které během našeho pomyslného putování z Krkonoše o poznání zmohutnělo.

Naším nejmenším národním parkem je **NP Podyjí** (rozloha 6300 ha, tj. téměř 6krát menší než NP Krkonoše). Přestože se jedná o jednu z nejdéle osídlených oblastí střední

Evropy (již od starší doby kamenné), osídlení je zde velmi řídké. Ke zdejší neobydlenosti krajiny do určité míry přispělo i zřízení pohraničního pásma v období socialismu, kdy byla oblast civilním obyvatelům nepřístupná. To mělo za následek uchování přírodních hodnot. NP Podyjí je výjimečně zachovalou ukázkou krajiny kaňonovitého údolí řeky Dyje (místy až 150 m hlubokého) (viz obr. 4 – Dyje z Nového Hrádku).

V nejhodnotnější části CHKO Šumava byl v roce 1991 vyhlášen národní park. **Šumava** představuje jeden z nejrozsáhlejších lesních porostů ve střední Evropě. V polohách nad 1100 m n. m. se místy nacházejí původní smrčiny, jinak měly v minulosti na Šumavě převahu lesy s výrazným zastoupením buku a jedle. Tyto porosty nahradily v 19. století uměle vysazené (tzv. kulturní) smrkové lesy, velmi náchylné k napadení lýkožroutem smrkovým (tzv. kůrovcové kalamity). V NP Šumava najdeme významná horská rašeliniště (viz obr. 5 – Chalupská slat'). Stejně jako Krkonoše byla i Šumava ve čtvrtohorách zaledněna, dokladem jsou četná ledovcová jezera (viz obr. 6 – Plešné jezero) nebo kamenná moře (v okolí řeky Vydry).

Zdeněk Kučera, kucera12@natur.cuni.cz
 Silvie Kučerová, ku@natur.cuni.cz
 Tomáš Matějček, tomasmat@seznam.cz

APLIKACE VE VÝUCE

1. Jistě jste si všimli, že ústřední motiv fotografií i textu představuje voda. Najděte na fotografiích co nejvíce konkrétních příkladů výskytu vody v různé podobě. Nezapomeňte, že voda se v přírodě vyskytuje ve všech skupenstvích.
2. S využitím fotografií vysvětlete, jak se voda podílela na utváření povrchových tvarů reliéfu v našich národních parcích.
3. Ukažte na fotografiích místa s nedostatkem nebo naopak nadbytkem vody.

Všimněte si, jak ovlivnilo množství dostupné vody charakter vegetace.

4. Najděte na fotografiích bezlesí a vysvětlete, které další geografické faktory ovlivnily jeho výskyt.
5. Národní parky vznikaly v oblastech málo osídlených a hospodářsky málo využívaných. V současnosti jsou zde značně omezeny lidské aktivity. Najděte přesto na fotografiích dobře patrné výsledky činnosti člověka?

Foto 1: S. Kučerová, Foto 2: S. Kučerová, Foto 3: T. Matějček, Foto 4: B. Kuldová, Foto 5: Z. Kučera, Foto 6: T. Hrdinka